แนวทางการพัฒนาเพิ่มทักษะองค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) ของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Guidelines for Developing Skills and Knowledge of Social Development Students in Faculty of Humanities and Social Sciences at Buriram Rajabhat University to Become Smart Developers

อุทิศ ทาหอม [1*] สุจิตรา ยางนอก [2]
Utis Tahom[1*] Sujitra Yangnok [2]

Received: *July 23, 2019*
Revised*: August 08, 2019*
Accepted*: October 28, 2019*

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเพิ่มทักษะองค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม พบว่า การพัฒนาศักยภาพให้กับนักศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้กลายเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) ได้แก่ 1) ต้องทำงานอย่างเป็นระบบ 2) สร้างความเชื่อมั่นให้ชุมชน 3) ทำงานกับพื้นที่ 4) มีบทบาทรับผิดชอบต่อสังคม 5) เป็นนักคิดเชิงกลยุทธ์ 6) พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง 7) มีการศึกษาที่ดีทั้งในระบบและนอกระบบ 8) มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล 9) มีทักษะความฉลาดทางอารมณ์ 10) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 11) ทำงานให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม มีบุคลิกภาพที่ดี 12) ประเมินศักยภาพการทำงานของตนเองอยู่เสมอ และ 13) มีทักษะความสามารถในการเขียนรายงานที่ดีมีประสิทธิภาพ เพราะทุกทักษะมีความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อตอบสนองทิศทางการพัฒนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นให้คนไทยมีทักษะความรู้ความสามารถรอบด้าน เช่น มีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ แก้ไปปัญหาแบบมีเหตุและผล มีจิตบริการ และทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ : การพัฒนาเพิ่มทักษะ, องค์ความรู้, นักพัฒนาอัจฉริยะ, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[1*] ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail : arm.utistahom@gmail.com
[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail : sujitra2520j@gmail.com
[1*] Assistant Professor in Social Development Buriram Rajabhat University E-mail : arm.utistahom@gmail.com
[2] Lecturer in Social Development Program Buriram Rajabhat University E-mail : sujitra2520j@gmail.com

Abstract

This article aims to examine the guidelines for developing skills and knowledge of Social Development Program's students in Humanities and Social Sciences Faculty at Buriram Rajabhat University to become smart developers. The data were collected from related literature, in-depth interview, and focus group discussion. It was found that in developing the potentials of the students to ready for becoming the smart developers, the students must be trained to: 1) work systematically, 2) build confidence in communities they work with, 3) be able to work with people in the communities, 4) have social responsibility, 5) be strategic thinkers, 6) strengthen local community through development, 7) have good education both inside and outside educational system, 8) have sweeping visions, 9) have Emotional Quotient (EQ), 10) be learning persons, 11) work for outcomes and social impacts and have good personality, 12) always assess their work potentials, and 13) have effective report writing skills. Because all skills are important and necessary in the development of graduates in response to the development direction in the Thailand 4.0 era that focuses on Thai people to have skills and knowledge such as good judgment, creative thinking, rational problem solving,service mind, and team work.

Keywords : skill development, knowledge, smart developer, social development program, Buriram Rajabhat University

บทนำ

สถานการณ์และบริบทของโลกและประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้การพัฒนาทุนมนุษย์จำเป็นต้องมีการกำหนดกรอบแนวคิดและเครื่องมือชุดใหม่ ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังจะเกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนามนุษย์ที่มีทักษะความรู้ (Skillset) ควบคู่กับความคิดและจิตใจ (Mindset) ที่จะสามารถร่วมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคมโลกได้ต่อไป (ภัทรพร เล้าวงค์ และคณะ,2560 : 24) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ มีระบบความคิดที่มีเหตุแลผล ทักษะการคิดอย่างมีวิจารญาณ มีทักษะแก้ไขปัญหาได้อย่างซับซ้อน และทำงานร่วมกับคนอื่นได้เป็นอย่างดี ระดับอุดมศึกษาต้องมีหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่จะนำความรู้ไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2561 : 8) ได้มียุทธศาสตร์การพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จึงบูรณาการ Soft Skills ที่ส่งเสริม Hard Skills ของนิสิตนักศึกษาให้สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตที่ดีและสามารถสร้างความสำเร็จของตนเองได้ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมุ่งปัจจัยที่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจ (Non - Cognitive Factors) ที่ผสานกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มุ่งการสร้างทักษะ วิชาชีพ (Hard Skills) ตามสาขาวิชาที่นักศึกษาสังกัด ผนวกกับการสร้างทักษะด้านคนและสังคม (Soft Skills) ให้มีทักษะเพิ่มเติม เช่น ทักษะด้านการคิด ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ

(Systematic Thinking) การคิดวิเคราะห์ (Analytical Skill) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ การสร้างเครือข่ายงาน (Networking) การทำงานเป็นทีม (Team - working) ความเก่งด้านธุรกิจ (Commercial acumen) และการทำงานในองค์การ ความขยันหมั่นเพียร (Perseverance) ทักษะการถามและฟัง ทักษะภาษาต่างประเทศ ทัศนะระดับโลก (Global mindset) ที่ไม่จำกัดด้วยเขตแดนของประเทศ ทักษะภาวะผู้นำและการกำกับดูแล (Leadership and Governance) ได้แก่ ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ความเป็นตัวของตัวเองที่มีความยึดมั่นในค่านิยมที่ดี ความกระตือรือร้น ความคล่องตัว ความกล้าหาญ เป็นต้น (World Economic forum, 2017)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้มุ่งเน้นถึงความสำคัญของพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เน้นการพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาขาวิชาชีพที่ตรงตามความต้องการของสังคม มีคณาจารย์มีภารกิจหลัก 4 ด้าน สอน วิจัย บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้ง 4 ภาระหน้าที่เน้นการทำงานกับชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยให้นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้กับอาจารย์และคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาการพัฒนาสังคม เป็นสาขาที่ทำงานร่วมกับชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนา การจัดเวทีร่วมกับชุมชน การวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนวางแผนโครงการ เพื่อสามารถการพยากรณ์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น มีวิสัยทัศน์ที่ว่า “วิเคราะห์ได้ วิจัยเป็น เน้นจิตอาสา พัฒนาสังคม” จากข้อความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ของนักศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ใช้กระบวนการวิจัยไปแก้ปัญหาสังคม มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดี ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถยกระดับให้กลายเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การผลิตสินค้าชุมชน การแปรรูปอาหารพื้นถิ่น การบริหารจัดการป่าชุมชน การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน การจัดทำแผนโครงการร่วมกับหน่วยงานระดับท้องถิ่น จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหลักสูตร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่ใช้บัณฑิต ตลอดจนศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน จำนวน 80 คน เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในยุคสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของสังคม พบว่า สาขาวิชาการพัฒนาสังคมมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ เช่น รายวิชาการศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาแบบยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนา วิสาหกิจชุมชนขนาดกลางขนาดย่อม วิทยากรกระบวนการ กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งรายวิชาเหล่านี้มุ่งเน้นให้นักศึกษาลงทำกิจกรรมกับชุมชน สังคม และหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดทักษะทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. อบรมหลักสูตรระยะสั้น พบว่า คณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคมได้มีการอบรมหลักสูตรระยะสั้นให้นักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 ได้แก่ การใช้โปรแกรมไมโครซอฟออฟฟิศ (Microsoft Office) การตัดต่อวิดีโอ การทำกราฟิก การพัฒนาโจทย์วิจัย การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มทักษะการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาได้นำความรู้ไปใช้กับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

3. เป็นผู้ช่วยวิทยากรและผู้ช่วยนักวิจัย พบว่า คณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคมหากได้รับเชิญเป็นวิทยากรจากหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน และทำการวิจัยร่วมกับชุมชน จะให้นักศึกษาไปร่วมเป็นผู้ช่วยวิทยากรและเป็นผู้ช่วยนักวิจัย เพื่อเป็นการให้นักศึกษาได้เรียนรู้การจัดกระบวนการ การระดมความคิด การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ตลอดจนการสรุปประเด็นความรู้จากการระดมสมอง ซึ่งเป็นผสมผสานองค์ความรู้จากทฤษฎีกับภาคปฏิบัติให้นักศึกษาได้

เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

จากเหตุผลข้างต้น คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพองค์ความรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม ให้กลายเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะในอนาคต เพื่อตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาคนไทยในยุค 4.0 ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาสลับซับซ้อนได้ ทำงานร่วมกับสังคม มีวิจารณญาณและการตัดสินใจอย่างละเอียดและรอบครอบ จึงทำการวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาเพิ่มทักษะองค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) ของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์” เพื่อค้นหาเทคนิควิธีการเพิ่มทักษะ องค์ความรู้ ประสบการณ์ของนักศึกษาและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาบัณฑิตของกระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีทักษะความสามารถอย่างรอบด้านและสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มทักษะองค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อประกอบการสรุปภาพรวม เพื่อให้ผลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนที่เป็นการเพิ่มทักษะ องค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 ศึกษาเทคนิคการเพิ่มทักษะองค์ความรู้ผ่านหลักสูตร เช่น ศึกษาเนื้อหารายวิชา วิธีการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) การทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการเป็นผู้ช่วยวิทยากร และผู้ช่วยนักวิจัย เป็นต้น อาศัยข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ และแหล่งปฐมภูมิ

ประการที่ 2 ศึกษาความเหมาะสมในการสร้างหลักสูตรเสริมระหว่างเรียน เช่น การใช้โปรแกรมไมโครซอฟออฟฟิศ (Microsoft Office) การตัดต่อวิดีโอ การทำกราฟิก การพัฒนาโจทย์วิจัย การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เป็นต้น ที่เป็นการเพิ่มทักษะที่จำเป็นในการเพิ่มขีดความสามารถมีความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และตอบสนองทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาที่ให้บัณฑิตมีความคิด ทักษะ ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานในปัจจุบัน

ประการที่ 3 แนวทางการพัฒนาเพิ่มทักษะองค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) โดยใช้ข้อมูลจากข้อค้นพบนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสื่อความหมายให้เห็นบุคลิกการเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) ที่เก็บข้อมูลจาก เอกสารที่เกี่ยวของ หลักสูตร นักวิชาการด้านการพัฒนา คณะกรรมการประเมินหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิทวนสอบ ผู้ใช้บัณฑิตจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ศิษย์เก่าสาขาวิชาการพัฒนาสังคม และ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคมชั้นปีที่ 3-4

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดย การจัดการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา วิเคราะห์ผลลัพธ์ของนักศึกษา การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น เพื่อเพิ่ม

ทักษะการเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และผลสำเร็จของบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม

อนึ่ง เพื่อทำให้ข้อมูลมีความแม่นตรงและความน่าเชื่อถือผู้ศึกษาใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ในประเด็นการวิจัยซึ่งนอกจากจะใช้วิธีการศึกษาเอกสารแล้วยังใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดของแหล่งข้อมูลดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการวิจัยและแนวคิดรวมทั้งทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่นำมากำหนดกรอบแนวคิดและกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดเวทีชุมชน การลงพื้นที่ทำหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน บทบาทหน้าที่ของนักพัฒนา จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สถิติ รายงาน บันทึกการประชุมของผู้ทรงคุณวุฒิต่อการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาสังคม รวมทั้งแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ประกอบด้วยข้อมูลด้านหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาสังคม การจัดการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลลัพธ์ของนักศึกษา การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และผลสำเร็จของบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม โดยมีวิธีเก็บรวมรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview technique) โดยใช้แนวสัมภาษณ์ (Interview guide) เก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลลัพธ์ของนักศึกษา การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และผลสำเร็จของบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาบัณฑิต ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม โดยใช้เทคนิค Appreciation-Influence-Control (AIC) เพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming) แผนที่ความรู้ (Mind Mapping) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลลัพธ์ของนักศึกษา การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น การพัฒนานักศึกษาผ่านการเป็นผู้ช่วยวิทยากร ผู้ช่วยนักวิจัย การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยใช้แบบตรวจรายการ (Checklist) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนะคติรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแบ่งลักษณะของปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 3 ทิศทาง คือ 1. ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก (Positive direction) 2. ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ (Negative direction) และ 3. ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลาง(Neutral direction) จากการลงไปทำกิจกรรม และเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน

โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ดำเนินการพร้อมกับขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนของเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา บทบาทหน้าที่ของนักพัฒนา การพัฒนาคนไทยในยุค 4.0 ผสมผสานกับหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาสังคม การจัดการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลลัพธ์ของนักศึกษา การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น เพื่อเพิ่มทักษะการ

เรียนรู้ให้กับนักศึกษา ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และผลสำเร็จของบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงทางด้านแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์แล้วนำองค์ความรู้สู่สังคมต่อไป

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ทรงคุณวุฒิสายงานพัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทวนสอบ 5 คน และผู้ประเมินประกันคุณภาพ 3 คน และผู้ใช้บัณฑิตจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 10 คน ศิษย์เก่าสาขาวิชาการพัฒนาสังคม จำนวน 15 คน และ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคมชั้นปีที่ 3-4 จำนวน 40 คน ทั้งนี้นักศึกษาต้องเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมและมีความรู้ความเข้าใจของเกี่ยวกับบทบาท ภาระหน้าที่ของสาขาวิชาการพัฒนาสังคม พร้อมเป็นบุคคลที่ทำกิจกรรมกับชุมชน สังคม เป็นผู้ช่วยวิทยากร ผู้ช่วยนักวิจัย ตลอดจนมีทักษะการทำงานด้านการพัฒนาชุมชน สังคม เป็นต้น

ผลการศึกษา

แนวทางการเพิ่มทักษะทางการพัฒนาเพิ่มทักษะองค์ความรู้สู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ทิศทางกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ทำให้ทุกองค์กรมีการปรับตัวทั้งด้านความรู้ และความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทหน้าที่ของนักพัฒนาชุมชน นักพัฒนาสังคม ที่ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันสังคมไทยไม่ได้เป็นสังคมที่ขาดแคลนความรู้อีกต่อไป แต่เป็นสังคมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ต่าง ๆ จากสังคมออนไลน์ ได้แก่ YouTube Facebook Line Twister เป็นต้น สามารถส่งต่อข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งเรียนรู้ในสิ่งที่มีความสนใจอีกด้วย จากผลการพัฒนาดังกล่าวทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีทักษะความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างรายได้จากสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น การแปรรูปอาหาร การทำสินค้าทางวัฒนธรรม การทำเกษตรกรรมยั่งยืน การทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น ล้วนแล้วชุมชนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองแทบทั้งสิ้น ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของนักพัฒนาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) ต้องมีทักษะ ความรู้ที่รอบด้าน และมีชุดความรู้ที่แตกต่างจากชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ เติมเต็มข้อมูลที่ชุมชนขาด หรือ ไม่สามารถแสวงหาได้จากสังคมออนไลน์ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาสังคม จึงต้องพัฒนานักศึกษาให้มีความพร้อมด้านความรู้และทักษะในทุก ๆ ด้าน เช่น การวิเคราะห์ปัญหา การแปรรูปสินค้า การทำการตลาด การให้ข้อมูลทางวิชาการที่ถูกต้อง การเพิ่มรายได้จากภาคการเกษตร ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เป็นต้น องค์ความรู้จึงเป็นหลักการที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพให้กับนักศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้กลายเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) มีรายละเอียดดังนี้

S = System ระบบ คือ ภาพรวมของโครงการที่มีหลักการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน และมีความสัมพันธ์ของทุกส่วนในการทำงาน ระบบจึงมองตั้งแต่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และการตรวจสอบ ประเมินผล เป็นต้น ฉะนั้นการจัดระบบการทำงานเป็นสิ่งที่สำคัญของนักพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จในทุกด้าน การวางระบบการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพ รวดเร็ว มีวินัย และเกิดทักษะการแก้ไขปัญหาความสลับซับซ้อนได้เป็น

อย่างดี นักพัฒนาจึงต้องมีการพัฒนาทักษะดังนี้ 1) มีการวางระบบขั้นตอนการตามงานที่ชัดเจน โดยการวิเคราะห์ถึงความสำคัญเร่งด่วนก่อนหลัง 2) มีการจัดหมวดหมู่การทำงาน 3) การถอดบทเรียนการดำเนินงาน คือ การสรุปองค์ความรู้ที่เกิดจากการทำงานทั้งด้านปัญหาอุปสรรค การจัดการคน การจัดการเวลา การจัดเวทีร่วมชุมชน วิธีการแก้ไขปัญหา กระบวนการ ผลลัพธ์ ผลกระทบ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญของนักพัฒนาในการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต เพราะความรู้ไม่ใช่เพียงความสำเร็จ

M = Motivation สร้างความเชื่อมั่นให้ชุมชน คำพูดที่กระตุ้นในความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง เช่น ชวนมองเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ชุมชนจะได้รับจากการพัฒนา ชวนมองเกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตั้งคำถามให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น ทุกชุมชนมีของดี มีศักยภาพ (ความสามารถที่ยังไม่พัฒนาหรือยังไม่พัฒนาเต็มที่) ขาดแต่โอกาสการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง นี่เป็นสิ่งที่ต้องเชื่อและศรัทธาไม่ใช่ยึดติดวิธีคิดแบบเดิม ๆ ที่เห็นชาวบ้าน *“โง่ เจ็บ จน”* ทำให้รัฐและคนที่คิดเช่นนี้ทำตัวเป็นผู้ไปโปรดสัตว์ ผู้ให้ ผู้อุปถัมภ์เอื้ออาทร ชาวบ้านเป็นผู้รับ ผู้รอความช่วยเหลือ พึ่งตนเองไม่ได้ เพราะถูกทำให้อ่อนแอจนเคยชิน ในความเป็นจริงชุมชนมีความรู้ภูมิปัญญา และทุนท้องถิ่นต่าง ๆ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ชาวบ้านเป็นเจ้าของชีวิตของตนเอง (เสรี พงศ์พิศ, 2551 : 128) แต่การพัฒนาไม่ได้ถูกละเลยในการยกระดับทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็น ทุนสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าได้ นักพัฒนาจึงมีบทบาทสำคัญที่คอยกระตุ้นให้ชุมชนได้มองเห็นคุณค่าภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เพื่อปลุกพลังความสามัคคีพัฒนาสิ่งดี ๆ สู่ชุมชนท้องถิ่นต่อไป

A = Area การเป็นนักพัฒนาต้องมีเทคนิค วิธีการทำงานกับชุมชนท้องถิ่น เรียนรู้ จัดการ ค้นหารากฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ทรัพยากร อาหารพื้นถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน สินค้าทางวัฒนธรรม เพื่อยกระดับไปสู่การสร้างคุณค่าและความต้องหวงแหนในองค์ความรู้ของบรรพบุรุษ ตลอดจนพัฒนาให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ได้มาตรฐาน การพัฒนาเชิงพื้นที่หรือใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area-Based Approach) จึงเป็นเป้าหมายและทิศทางหลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทรัพยากร ความร่วมมือ และความรู้ทางวิชาการจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ทั้งความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตลอดจนภาควิชาการ เพื่อให้สามารถดูแลทุกข์สุขของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุนทรชัย ชอบยศ, 2562 : 190-191) จากการให้ข้อมูลของ นางสาวอภิญญา โชคบัณฑิต ศิษย์เก่าสาขาวิชาการพัฒนาสังคม ได้เล่าว่า *“หนูได้เรียนรู้จากรายวิชาการวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชน เกี่ยวกับการลงพื้นที่ไปจัดเวทีร่วมกับชุมชน ไปเก็บข้อมูล ไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ตอนเรียนก็ไม่เข้าใจทำไมต้องเยอะแยะมากมาย จนกระทั่งได้มาทำงาน จึงเห็นว่ารายวิชาที่เรียนมาได้นำมาใช้ได้หมด สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน”* จากคำพูดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาสังคมจึงมีการออกแบบการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนศึกษาเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ พร้อมทั้งให้นักศึกษาไปทำกิจกรรมร่วมกับอาจารย์ เช่น การเป็นผู้ช่วยวิทยากรจัดทำแผนโครงการ การจัดทำแผนของชุมชน การวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชน การพัฒนาสินค้าอาหารพื้นถิ่น การจัดสรรพื้นที่ทำเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน การจัดกระบวนการลด ละ เลิกการใช้สารเคมี การให้ความรู้เกี่ยวกับสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาเกิดทักษะการคิดแบบมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกับชุมชน การมีจิตสาธารณะ และมีประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในอนาคตได้ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองต่อสังคม มีความรู้ควบคู่คุณธรรม

R = Role บทบาทของนักพัฒนาต้องมีความพร้อมต่อการรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมทั้งมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น เช่น มีความคิดสร้างสรรค์และบุกเบิก (Creator Innovator)

เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ สรรหาความคิดใหม่ จะเป็นผู้ที่นำความคิดแปลกใหม่มานำเสนอต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ชอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในห้องเรียน หรือ ชอบเปิดประเด็นให้เกิดบรรยากาศถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ชอบจดบันทึก เป็นบุคคลที่ชอบจดบันทึกเรื่องราวจากการองค์ความรู้จากสถานที่ต่าง ๆ เช่น การฟังการบรรยาย การฝึกอบรม การสนทนากับผู้รู้ อ่านหนังสือ ดูหนัง ดูละคร เป็นต้น นำข้อมูลที่เกิดขึ้นมาบันทึกเป็นองค์ความรู้ของตนเองและนำไปถ่ายทอดประยุกต์ใช้กับกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จากการบอกเล่าของนางสาวศศิมา ทองนรินทร์ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้เล่าว่า *“จากที่หนูเรียนวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางพัฒนาสังคม อาจารย์สอนว่าการทำงานกับชุมชนต้องสร้างความคุ้นเคย เรียนรู้ ทำตัวให้กลมกลืนสนิทสนมกับชาวบ้าน ตอนลงพื้นที่ไปทำวิจัยจบ ลงพื้นที่จริงจึงได้เรียนรู้ว่า สิ่งที่อาจารย์สอนในห้องเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งพื้นที่รับผิดชอบหนูไม่คุ้นเคยกับชาวบ้าน จึงต้องค่อย ๆ เข้าไปหา ไปทักทาย ไปสร้างความสนิทสนม จนชาวบ้านไว้วางใจ สุดท้ายให้ข้อมูลเรียกหนูว่าลูก มีอะไรของกินก็มามอบให้ หนูคิดว่าหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาสังคมมีความทันสมัย เรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติและที่สำคัญนำไปใช้ได้จริงในการทำงานด้วย”* จากการข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การสอนกระตุ้นให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นรูปแบบวิธีการปลูกฝังจิตสำนึกบทบาทหน้าที่ของนักพัฒนาที่ดีที่มีความรู้ พร้อมทั้งมีจิตวิญญาณของการเป็นนักพัฒนานั้นที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา

T = Tactic นักพัฒนาต้องเป็นนักคิดเชิงกลยุทธ์ เพราะการคิดเชิงกลยุทธ์เป็นการตกผลึกของความรู้และมีข้อมูลที่มองเห็นในผลลัพธ์ที่จะได้รับในอนาคต มีประสบการณ์การที่สามารถพยากรณ์เรื่องราวที่จะเกิดขึ้นได้ การที่จะทำให้เป็นคิดเชิงกลยุทธ์ได้นั้นต้องเป็นคนมีความคิดริเริ่ม ชอบวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ พร้อมทั้งสามารถต่อยอดความคิดได้ เป็นคนที่ใช้เวลาอยู่กับการค้นหาหนทางแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่สร้างสรรค์เป็นลักษณะทำน้อย แต่ได้ผลผลิตมาก ลดต้นทุน มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น ดังนั้นการสร้างนักพัฒนาที่ระบบความคิดเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน การที่จะสร้างนักนักศึกษาให้มีความรู้ เทคนิค ความรู้ความสามารถทำงานในพื้นที่จริงได้ต้องเกิดจากเรียนรู้พร้อมกับการปฏิบัติไปพร้อมกัน เพื่อสร้างประสบการณ์ไปสู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะต่อไป

D = Development การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งหลายคนอาจจะมีคำถามว่าจัดการอย่างไร คำตอบก็คือ จัดการโดยใช้ความรู้ของชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ทรัพยากรท้องถิ่น และความสามัคคีของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นรากฐานของความรู้ที่มีความสำคัญรอการยกระดับไปสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ ในปัจจุบันหลายชุมชนท้องถิ่นถูกกระแสสังคมกลืนกลายทางวัฒนธรรม กลืนความรู้ความสามารถของคนในชุมชนท้องถิ่น การรื้อฟื้นภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมในการสร้างความสามัคคีของชุมชนให้ลุกขึ้นมาจัดการปัญหาด้วยตนเอง จากการให้นายสาคร ข้อมูลของ มูลโพนงาม ศิษย์เก่า ได้เล่าว่า *“สาขาวิชาการพัฒนาสังคมสอนให้ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับคนอื่น สร้างแรงบัลดาลใจให้ชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตนเอง ปัจจุบันผมทำงานเป็น นักพัฒนาชุมชนสัมพันธ์อาวุโส โรงงานน้ำตาลบ้านโป่ง ได้นำวิชาที่เรียนมา เช่น การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ การสร้างกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน ล้วนแล้วได้ความรู้จากที่เรียนมาและนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน”* ดังนั้นนักพัฒนาอัจฉริยะจึงเปรียบเสมือนบุคคลที่มีบทบาทสำคัญทำความเข้าใจและเรียนรู้กับชุมชนให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดตั้งแต่ ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีความเชื่อว่า **“จะเปลี่ยนโลกต้องเริ่มต้นจากการเปลี่ยนคน”** นักพัฒนาจึงต้องเข้าใจการทำโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนท้องได้มีโอกาสได้สะท้อนปัญหาและความต้องการของตนเอง มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมและแผนปฏิบัติการร่วมกัน การพัฒนานักศึกษาให้รู้ความเข้าใจในหลักวิชาการ และเห็นทิศทางไปสู่การปฏิบัติ

จึงมีความสำคัญ กล่าวง่าย ๆ คือ **แม้นยำในวิชาการ และปฏิบัติได้ผลจริง** เพราะการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คือ การปลดปล่อย หลีกหนีการครอบงำ สร้างความเชื่อมั่น สร้างโอกาสให้ชุมชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วม จริงจัง จริงใจ ใส่ใจชุมชน เพราะการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไม่มีรูปแบบตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ประสบการณ์ เพื่อก้าวไปสู่การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะในอนาคต

E = Education กระแสการพัฒนาคนในปัจจุบันเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน คำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีการใช้อย่างแพร่หลายตามแต่ละบริบท สำหรับสังคมไทย การศึกษาตลอดชีวิตมี 2 ความหมายหลัก คือ การเรียนรู้ในวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน ในขณะเดียวกันการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2554 : 254) การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้กลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (จินตนา สุจจานันท์, 2554 : 216) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการพัฒนาเมืองให้เป็นอัจฉริยะ (Smart City) หนึ่งในนั้น คือ พัฒนาประชาชนอัจฉริยะ เน้นการพัฒนาประชากรให้ชุมชนท้องถิ่นผ่านการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งด้านการศึกษาชุมชนโดยบทเรียนออนไลน์การสร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนผ่านระบบ IoT การสร้างระบบนิเวศในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทั้งผู้สอนและผู้เรียน หรือ ผู้สนใจทั่วไปเข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำข้อมูลความคิดต่าง ๆ เพื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่น (จุฑาทิพย์ ศิริพงษ์, 2560 : 30) ดังนั้นการเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะและประสบการณ์ให้กับตนเอง เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การเรียนรู้ตามความต้องการชุมชน เป็นต้น

V = Vision วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่นักพัฒนาต้องมีเพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและชุมชนท้องถิ่น ทำให้ในชุมชนได้มองเห็นทิศทางร่วมกันซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความร่วมมือ ท่านพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตฺโต) ได้กล่าวว่า “รู้ไหมว่าปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำไมประเทศไทยจึงเจริญไม่ทันชาวบ้าน และทำไมคนของเราจึงชอบทะเลาะเบาะแว้งหาเรื่องกันอยู่เนือง ๆ คืออะไร เพราะว่า เราขาดเป้าหมายรวมของประเทศที่ทุกคนเห็นพ้องกันและตั้งใจจะไปให้ถึง” นอกจากนี้ยังมีผู้รู้ได้กล่าวว่า Vision Without action is a day dream. action without Vision is a nightmare. แปลว่า มีวิสัยทัศน์แต่ไม่ได้นำลงปฏิบัติก็เหมือนฝันกลางวัน มีการปฏิบัติแต่ปราศจากวิสัยทัศน์ก็เหมือนฝันร้าย ที่ว่าฝันกลางวันนั้นจิตนาการก็เหมือนคนชอบฝัน ชอบคิดอะไรเพ้อเจ้อแต่ไม่เคยคิดที่จะปฏิบัติ ที่ว่าเป็นฝันร้ายนั้นเพราะวิสัยทัศน์เปรียบเสมือนไฟส่องทางในที่มืดให้เดินไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง (เอกชัย บุญยาทิษฐาน, 2553 : 196-197) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีเทคนิคตั้งคำถาม ชวนคิดชวนคุยผ่านคำถามที่ว่า “ชุมชนมีของดีอะไรบ้าง จะสร้างชุมชนไปในทิศทางไหน และจะมีวิธีการขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนอย่างไร” ซึ่งคำถามนี้เป็นการให้ชุมชนได้มองเห็นของดี วิธีการเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายของตนเอง นักพัฒนาจึงต้องสร้างวิสัยทัศน์ เพราะวิสัยทัศน์เป็นเครื่องมือบ่งชี้ถึงความต้องการในอนาคตของชุมชน ดังนั้นการพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคมให้มีความรู้ความเข้าใจการทำงานกับชุมชนท้องถิ่นต้องมีการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาที่สอน ได้แก่ ยุทธศาสตร์กับการพัฒนา วิชาการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ วิชาการศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน วิชาการเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาสังคม ทั้ง 5 วิชาเน้นการเพิ่มทักษะความรู้ ความคิด และการปฏิบัติการในพื้นที่จริง ได้แก่ การลงพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชน การเขียนโครงการร่วมกับชุมชนเพื่อเสนอแผนเข้าสู่หน่วยงานระดับท้องถิ่น การเก็บข้อมูลชุมชนเพื่อ

การจัดทำแผน การสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน

E = Emotion ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องสำคัญ คนที่ประสบความสำเร็จไม่ได้เป็นคนที่มี EQ สูง แต่เป็นคนที่มี EQ รองลงมา แต่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เพราะคนเหล่านี้แม้มีความรู้ไม่เก่งสุด แต่มีความฉลาดทางอารมณ์เข้ากับคนได้ดี รู้จักการทำงานกับคนอื่น และมีอารมณ์สนุกสนามจนกลายให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จได้ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สามารถพัฒนาได้ดังนี้ 1. ฝึกการเข้าใจสภาวะอารมณ์ของตนเอง 2. ฝึกควบคุมอารมณ์ของตนเอง 3. ฝึกสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง เพื่อเสริมพลังให้มีความสุขต่อการทำงาน 4. ฝึกความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพ การสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ การเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะจึงต้องมีความฉลาดทางอารมณ์มีกับการทำงาน เพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามต้องการ

I = Learning การเรียนรู้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของนักพัฒนา เพื่อที่จะเข้าใจสภาพการณ์ของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเรียนในเฉพาะห้องเรียนเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงการเรียนรู้นอกห้องเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ การผู้รู้ จากชุมชน จากการอบรม การศึกษาดูงาน การอ่านหนังสือ การลงมือปฏิบัติ เป็นต้น ความรู้เหล่านี้จะทำให้กลายเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การเรียนรู้ต้องเรียนให้เรียกกว่า Transformative Learning คือ ต้องเรียนให้ได้องค์ประกอบส่วนที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีทักษะ ภาวะผู้นำ เพื่อให้เกิด Learning Skill 3 ประการ คือ 1. เรียนสิ่งใหม่ 2. เลิกเชื่อของเก่า เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการพัฒนาปรับปรุง 3. ต้องเปลี่ยนชุดความรู้เป็นโลกสมัยใหม่เพราะความรู้มันเกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา (วิจารณ์ พาณิช,2556 : 17) นักพัฒนาต้องไม่หยุดที่จะเรียนรู้ **การไม่รู้ไม่ผิด ผิดที่ไม่เรียนรู้** การเรียนรู้จึงเป็นการต่อยอดไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ดังคำกล่าวของโทมัส เอดิสัน “การคิดและทำอะไรเหมือน ๆ กัน ไม่ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนา” (ณงลักษณ์ จารุวัฒน์ และนุชนาฏ เนตรประเสริญศรี, 2555 : 39) จากการบอกเล่าของ นางสาวธัญญาลักษณ์ บุตรวงศ์ ศิษย์เก่าสาขาวิชาการพัฒนาสังคม เล่าว่า *“ในสมัยหนูเรียนอาจารย์ก็จะชวนลงไปทำวิจัยกับชาวบ้าน ทั้งการจัดเวที การระดมสมอง การจับประเด็น การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำแผน ซึ่งทำให้หนูได้เรียนรู้จากพื้นที่จริงว่า การทำวิจัยไม่ใช่การเก็บข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่นำข้อมูลมาวางแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาด้วย พอได้เข้าสู่การทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โรงงานน้ำตาลมิตรภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ก็ได้นำความรู้ที่ได้ไปทำงานกับชุมชนตามที่เคยได้เรียนรู้และลงไปทำงานกับอาจารย์ ทำให้หนูเข้าใจว่า อ้อที่เรียนมานี้ พอมาทำงานตรงสาย นำมาใช้ได้หมดจริง ๆ”* ดังนั้นการเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) ต้องเพิ่มโอกาสของการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ แตกต่าง ต่อยอด สืบค้นแสวงหาองค์ความรู้จากรากเหง้าของข้อมูล และสามารถอธิบายปรากฏการณ์สังคมได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น

O = Outcome การเป็นนักพัฒนาต้องเรียนรู้การทำงานให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น นอกจากนี้ยังต้องสร้างผลงานให้เกิดผลลัพธ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าต่อชุมชนท้องถิ่น เช่น การพัฒนาสินค้าทางการเกษตรก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม เกิดกองทุนบริหารจัดการร่วมกัน ลดต้นทุนการผลิตเกิดรายได้ของชุมชน ลดปัญหาการว่างงานและการย้ายถิ่น เกิดพื้นที่แหล่งอาหารปลอดภัยของชุมชน เกิดมาตรฐานการผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ได้มาตรฐาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จะเห็นถึงความสำคัญการทำงานกับชุมชนท้องถิ่น ไม่เพียงแค่ดำเนินการตามโครงการให้เสร็จสิ้นตามกรอบระยะเวลา งบประมาณเท่านั้น แต่ต้องก่อให้เกิดผลลัพธ์ ผลกระทบ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) สร้างสำนักและความตระหนักใน

คุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาตนเอง (Social Action) และสุดท้ายเกิดเป็นรายได้ที่มั่นคง สร้างเป็นธรรมให้กับชุมชนท้องถิ่นมีพื้นที่การแสดงออก ได้นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนเองมาสร้างมูลค่าก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ลดความเหลื่อล้ำทางสังคม สร้างความเป็นธรรมให้ชุมชน ดังนั้นการสร้างนักพัฒนาอัจฉริยะจึงต้องเกิดพื้นที่ทางปัญญาให้กว้างมองการทำงานให้ลึกครอบคลุมทุกประเด็นมองความสัมพันธ์เชื่อมโยงมิติไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี เพื่อค้นหาองค์ความรู้แก้ปัญหาชุมชน

P = Personality บุคลิกภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ เพราะการเป็นนักพัฒนาต้องทำงานร่วมกับผู้คนจำนวนมาก มีการติดต่อประสานงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ การมีบุคลิกดีจึงเปรียบเสมือนเสน่ห์ที่คอยดึงดูดใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีบุคลิกดีไม่จำเป็นต้องมีหน้าตาสวยหล่อ เสมอไปแต่หมายรวมถึงกริยาอาการที่แสดงออกด้วยความเป็นมิตรภาพ สีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส่ มีความสัมพันธ์ที่ดี แต่งกายสุภาพเรียบร้อยถูกต้องตามกาลเทศะ ใช้วาจาคำพูดที่เหมาะสมให้เกียรติผู้อื่น การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพ กิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น บุคลิกภาพจึงเปรียบเสมือนภาพลักษณ์ กระจกที่ส่องถึงจิตใจของนักพัฒนาที่สื่อผ่านออกมาบนกิริยา สายตา คำพูด ได้แก่ 1. การแต่งกาย ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ควรแต่งกายให้สะอาดเหมาะสมกับรูปร่างและบุคลิกภาพของตนเอง 2. การจัดแต่งทรงผม ควรแต่งทรงผมให้เหมาะสมกับการติดต่อประสานงาน เลือกทรงผม สีผมให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพตนเอง 3. การแสดงออกทางสายตาและแววตาเป็นการแสดงออกถึงความเป็นมิตรเสริมเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น 4. การเดิน นั่ง และยืน เป็นบุคลิกที่แสดงออกผ่านกริยาอากาศของนักพัฒนา ควรนั่งให้เหมาะสมกับสถานที่ ไม่ใช่นั่งไขว้ห้าง หรือ นั่งเก้าอี้สูงกว่าผู้อาวุโส ซึ่งเป็นการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม 5. การใช้คำพูดและน้ำเสียง การแสดงออกคำพูดควรให้เหมาะสมกับกาลเทศะ หากมีการไปประชุมสัมมนาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้บริหารเป็นครั้งแรก ควรนั่งฟังข้อมูลให้ครบถ้วน หากมีประเด็นการแลกเปลี่ยนควรพูดด้วยน้ำเสียงที่เป็นมิตรให้เกียรติผู้เข้าร่วมประชุม ไม่แสดงการอวดรู้ หรือ แสดงความเก่งจนทำให้คนอื่นรู้สึกว่าไม่ให้เกียรติ หรือ เป็นบุคคลที่ก้าวร้าว สาขาวิชาการพัฒนาสังคมจึงได้มีการออกแบบหลักสูตรเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพตั้งแต่การรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และก่อนออกฝึกประสบการวิชาชีพ เพื่อเพิ่มทักษะด้านบุคลิกภาพให้มีความพร้อมกับการทำงานการวางตนให้เหมาะสม ถูกกาลเทศะ และยังเป็นการเสริมเสน่ห์ให้กับผู้พบเห็นอีกด้วย

E = Evolution ภารกิจที่สำคัญของนักพัฒนาอัจฉริยะ คือ การช่วยเหลือให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการที่จะสะท้อนปัญหาและความต้องการของตนเอง ตลอดจนให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้ ค้นหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการลดการพึ่งพาจากรัฐโดยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนคอยทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในด้านความรู้ การคิดวิเคราะห์ ตลอดจนงบประมาณที่เหมาะสมตามสมควร โดยเน้นการการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management – RBM) เป็นเครื่องมือการบริหารที่มาพร้อมกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อ 1. ความประหยัด (Economy) การใช้ต้นทุนหรือทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสม และมีความคุ้มค่าที่สุด 2. ประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้ได้ผลงานในระดับที่ สูงกว่าปัจจัยนำเข้า 3. ประสิทธิผล (Effectiveness) ประสิทธิผลการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ ฉะนั้นสาขาวิชาการพัฒนาสังคมจึงมุ่งเน้นให้บัณฑิตมีองค์ความรู้สามารถการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

R = Reporting การเขียน รายงาน ไม่ใช่แค่เขียนรายงานกิจกรรม แต่ยังต้องรายงานผลการดำเนินงานให้แต่ละ

กิจกรรม และผลรวมตามวัตถุประสงค์โครงการรายงานที่ดี หมายถึง Concise, Clear, Presentation, Results Based, on-time, คือ เขียนกระชับตรงจุดนำเสนอชัดเจน และให้คำตอบในประเด็นสำคัญว่าใคร ทำอะไร เมื่อไหร่ อย่างไร ผลเป็นอย่างไร และตรงตามเวลา (พร้อมบุญ พานิชภักดิ์, 2550 : 159) นักพัฒนาที่ทำงานกับชุมชนต้องมีทักษะในการเขียน จะเริ่มต้นการเขียนที่ดี ต้องเป็นนักอ่านที่ดี การอ่านจะทำให้เข้าใจสำนวน ภาษา หลักวิธีการเขียนเชื่อมโยงข้อมูล การอ่านมากจะทำให้เกิดทักษะการเขียนได้ดี ในทางตรงกันข้ามหากขาดทักษะการเขียนนับว่าเป็นวิกฤติอย่างหนึ่งของการพัฒนา เพราะไม่สามารถรายงานให้ทันต่อกำหนดส่งแหล่งทุน หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนไม่สามารถสื่อสารข้อมูลองค์ความรู้ดี ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับบุคคลที่สนใจ การเขียนรายงานต้องมีความคิดริเริ่ม การจัดลำดับ การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การสอบถามในประเด็นที่สงสัย หรือยังไม่ชัดเจน การศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะการสังเกต การฟัง การคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูลในแต่ละประเด็น การเขียนรายงานเกี่ยวกับการพัฒนา อาจจะได้ลีลาการเขียน “เล่าเรื่อง (Storytelling) กล่าวคือ การนำข้อมูลองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเล่าเรื่อง คือ มีตัวละคร มีฉาก (เวลา/สถานที่) มีการกระทำ (action) ที่ต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอน มีผลที่เกิดจากการกระทำ มีปมขัดแย้งและการคลี่คลาย อย่างไรก็ตามการเขียนต้องใช้เทคนิคการเล่าเรื่องผสมผสานกับการวิเคราะห์ (Analysis) (กาญจนา แก้วเทพ, 2559 : 23) ประกอบตามไปด้วยเพื่อทำให้งานมีความเป็นวิชาการประกอบกับมีคนในพื้นที่ได้เล่าข้อมูลผสมผสานไปพร้อมกันด้วย ซึ่งสามารถจำแนกหลักการเขียนที่ดีดังนี้ 1) การเขียนรายงานต้องมีความชัดเจน มีรายละเอียดที่เป็นรูปธรรม เช่น วันที่ประชุม จำนวนคน โดยเฉพาะเวลามีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ต้องระบุให้รู้ว่าอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอะไร เพราะเหตุใดจึงต้องรู้เรื่องนี้ ต้องมีการอธิบายขยายความให้เห็นผลเป็นรูปธรรม 2) การบันทึกข้อมูลที่มีความละเอียดและชัดเจน การบันทึกข้อมูลเป็นปัจจัยที่สำคัญจะทำให้การเขียนรายงานมีประสิทธิภาพ สะท้อนเรื่องราวคน องค์ความรู้ ข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญการบันทึกข้อมูล 3) การนำเสนอข้อมูล ต้องมีการวิเคราะห์ เขียนข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ พร้อมทั้งอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละกิจกรรม 4) รูปแบบการนำเสนอข้อมูล การเขียนที่ดีต้องมีการอธิบายข้อมูลพร้อมทั้งแทรกตาราง ภาพ หรือ ลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจว่า ภาพ ตาราง เป็นอย่างไร 5) การอ้างอิงข้อมูล นักพัฒนาบางคนมีนำข้อมูลมาจากวารสารวิชาการ ตำรา หนังสือ วิจัย อินเตอร์เน็ต แล้วไม่มีการอ้างอิงข้อมูล ซึ่งเป็นการผิดจริยธรรมของการเขียนรายงานที่ดี หากมีการนำข้อมูลมาจากส่วนใด แหล่งใด ควรมีการอ้างอิงทุกครั้ง เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นทางวิชาการ ตลอดจนการไม่ละเมิดจริยธรรมของนักพัฒนาอีกด้วย ดังนั้นการที่จะสร้างนักพัฒนาอัจฉริยะ (Smart Developer) นั้นจำเป็นต้องมีทักษะด้านการเขียนที่ถูกต้อง ตลอดจนการฝึกฝนทักษะอย่างสม่ำเสมอ โดยในสาขาวิชาการพัฒนาสังคมมีรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เบื้องต้น และวิจัยทางพัฒนาสังคม ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้หลักวิธีการเขียนรายงานที่ดีและสามารถอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเขียนรายงานวิจัยให้มีคุณภาพให้นักศึกษา จำนวน 4 วัน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เพิ่มประสิทธิภาพด้านเรียนรู้ตั้งแต่ การสืบค้นข้อมูลจากวารสาร งานวิจัย การอธิบายข้อมูล การแทรกภาพ ตาราง เนื้อหา การสร้างความสัมพันธ์ข้อมูล พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติให้นักศึกษาได้ทดลองการเขียน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับรายวิชาวิจัยทางพัฒนาสังคม

อภิปรายผล

การเข้าสู่ Thailand4.0 ประเทศไทยต้องมีการสร้างนวัตกรรมเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาต่างชาติเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ Thailand4.0 คือ การขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” กล่าว

คือการทำให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง และมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะคนหรือทรัพยากรมนุษย์นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้และกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ โดยการเป็นผู้ที่นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวได้นั้น ระบบการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและก้าวสู่ “การศึกษา 4.0” ด้วยเช่นเดียวกัน เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของบุคคล (นพรัตน์ มีศรีและอมรินทร์ เทวตา, 2561 : 22) ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1.ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม คิดสร้างสรรค์ ใส่ใจนวัตกรรม มีวิจารณญาณ แก้ปัญหา สื่อสารดี เต็มใจร่วมมือ 2.ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยีอัพเดททุกข้อมูลข่าวสาร รู้เท่าทันสื่อ รอบรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ ฉลาดสื่อสาร 3.ทักษะชีวิตและอาชีพมีความยืดหยุ่น รู้จักปรับตัว ริเริ่มสิ่งใหม่ ใส่ใจดูแลตัวเอง รู้จักเข้าสังคม เรียนรู้วัฒนธรรม มีความเป็นผู้นำ รับผิดชอบหน้าที่ พัฒนาอาชีพ หมั่นหาความรู้รอบด้าน จะเห็นได้ว่าทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว มีหลากหลายทักษะในลักษณะที่กระจัดกระจาย ค่อนข้างยากที่จะพัฒนาให้ได้ครบทุกทักษะอย่างเป็นระบบหลายยังไม่เห็นทางออกสำหรับสร้างคน สร้างทักษะสำหรับนักพัฒนาอัจฉริยะอย่างเป็นระบบ แต่เมื่อมองว่าภาพรวมที่สำคัญ คือ “ทักษะการเป็นผู้ริเริ่มสร้างนวัตกรรมที่หุ่นยนต์แทนที่ไม่ได้” ก็จะเป็นจุดร่วมเห็นภาพทางออก การพัฒนาคนให้มีทักษะในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบได้ (ปราโมทย์ ธรรมรัตน์, 2562 : 42-43)

การวิจัยนี้มีข้อค้นพบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. สาขาวิชาการพัฒนาสังคมได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยผ่านรายวิชาต่าง ๆ เช่น รายวิชาการศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาแบบยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนา วิสาหกิจชุมชนขนาดกลางขนาดย่อม วิทยากรกระบวนการ กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เป็นต้น รายวิชาที่ได้กล่าวมาข้างต้นมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ลงทำรายงานแบบ Project Based Learning เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้จากการปฏิบัติในพื้นที่จริง โดยมีอาจารย์คอยให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิด 2. เป็นผู้ช่วยวิทยากร ผู้ช่วยนักวิจัย เป็นรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ การแก้ไขปัญหา และทักษะการทำงานร่วมกับคนอื่น 3. มีอบรมหลักสูตรระยะสั้นให้กับนักศึกษา เช่น การใช้โปรแกรมไมโครซอฟออฟฟิศ (Microsoft Office) การตัดต่อวิดีโอ การทำกราฟิก การพัฒนาโจทย์วิจัย การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักสูตรเสริมที่เพิ่มทักษะให้นักศึกษาได้นำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงซึ่งเป็นการตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ ความพร้อมในตลาดแรงงานในอนาคต จากข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการพัฒนานักศึกษาให้กลายเป็นนักพัฒนาอัจฉริยะในอนาคตได้นั้นจำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญนั้น

นอกจากข้อค้นพบในเบื้องต้นตามหลักการ TICS ดังนี้ **T คือ Technology** เทคโนโลยี มีความสามารถ ทักษะการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้งานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพสะดวกรวดเร็ว ก้าวไกล เชื่อมโยงความรู้ทั่วโลก **I คือ Innovation** นวัตกรรม หมายรวมถึงนวัตกรรมทางความคิดที่สามารถพัฒนายอดขององค์ความรู้จากภูมิปัญญาให้กลายเป็นสินค้า วิถีชีวิต การท่องเที่ยวชุมนที่สร้างสรรค์ เพื่อเป็นการสร้างความแปลกใหม่ แตกต่าง ต่อยอดในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น **C คือ Creative** ความคิดสร้างสรรค์ การจะเกิดนวัตกรรมได้นักพัฒนาต้องมีทักษะด้านความคิด กล้าคิดที่แตกต่าง กล้าที่นอกกรอบ กล้าต่อยอดความคิด แล้วนำความรู้ที่ได้มาทดลองปฏิบัติให้เห็นผลเป็นธรรมรูปธรรม **S คือ Service** มีจิตบริการเสียสละเวลา สิ่งของเพื่อส่วนร่วม การเป็นนักพัฒนานอกจากจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นแล้ว ยังต้องแสดงออกถึงเป็นผู้เสียสละทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม การนักพัฒนาอัจฉริยะจึงต้องมีระบบความคิดเชิงวิเคราะห์ คิดจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ เท่าทันกับสภาวการณ์เปลี่ยนแปลง สามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เช่น การจัดทำ e-commerce ประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชน การสร้างตลาดออนไลน์ การพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน จะทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่นวัตกรรม ซึ่งปัจจัยความสำคัญต้องเป็นคนมีความยากรู้ สงสัย (ต่อมเอ๊ะ) ตั้งคำถาม (อย่างไร เพราะเหตุใด) เพื่อให้เกิดการแสวงหาคำตอบ นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ยังต้องมีการสรุปบทเรียน ประเมินผล เพื่อค้นหาความรู้ให้เห็นถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งอาจจะมีหลายปัจจัย นักพัฒนาต้องจำแนกรายละเอียดองค์ประกอบให้ชัดเจน เพราะการพัฒนาต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ไม่ควรเลียนแบบการพัฒนา (Copy and Development) ต้องเน้นการเรียนรู้แล้วพัฒนา (Learning and Development) การที่จะสร้างนักพัฒนาอัจฉริยะนั้นต้องใช้มีการปลูกฝังทั้งทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ให้เข้าใจสภาพปัญหาสังคม สามารถจำแนกรายเอียดของปัญหาได้อย่างชัดเจน สามารถวางแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีทักษะในการทำความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะความร่วมมือแบบ เบญจภาคี” ได้แก่ องค์กรประชาชน ภาครัฐบาล ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาเพื่อเสริมพลังการขับเคลื่อนงานให้เกิดประสิทธิภาพ (ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2554 : 331) ดังนั้นการพัฒนาอัจฉริยะจึงต้องมีความรู้ ทักษะความคิด การแก้ไขปัญหามีจิตบริการ และประสบการณ์จากการปฏิบัติการจริง เพื่อองค์ความรู้ไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2559). **การเขียนบทความวิจัยเพื่อสังคม.สถาบันคลังสมองของชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสุนนการวิจัย (สกว.).

จารุนันท์ อิทธิอาวัชกุล. (2554). **บริหารคนเหนือตำรา**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ Bizbook.

จุฑาทิพย์ ศิริพงษ์, 2560. ขอนแก่นสมาร์ซิตี้. **วารสารเศรษฐกิจอุตสาหกรรม.** 13 (49), หน้า29-31.

ณงลักษณ์ จารุวัฒน์ และนุชนาฏ เนตรประเสริญศรี. (2555). **100 ไอเดียการสร้างนวัตกรรม**. กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์.

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2554). **ชุมชนศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรมหาวิทยาลัย.

นพรัตน์มีศรี และอมรินทร์ เทวตา. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้และความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยศิลปากร. **Veridian E-Journal**, Silpakorn University. 11 (2), หน้า 21-34.

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2560). **กลยุทธ์การวางแผนและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

ปราโมทย์ ธรรมรัตน์. (2562). **คลังความรู้โลก จากเอกสารสิทธิบัตรนานาชาติ**. จดหมายข่าวประชาคมวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 24 (144), หน้า 40-45.

พร้อมบุญ พานิชภักดิ์. (2550). **พัฒนาในงานพัฒนา.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ภัทรพร เล้าวงค์ และคณะ. (2560). ศักยภาพคนไทยเพื่ออนาคตประเทศไทย. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม.** 54 (2), หน้า 21-27.

วิจารณ์ พาณิช. (2556). **การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สุนทรชัย ชอบยศ. (2562). **การบริหารจัดการเครือข่ายภาคสาธารณะ**. ขอนแก่น : ขอนแก่น.

เสรี พงศ์พิศ. (2552). **ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.